

"בפרי הארץ"

"ראש השנה"

"היום הרת עולם"

סידור רש"י: (סימן קפא) היום הרת עולם לשון המקרא ורחמה הרת עולם (ירמ' כ' י"ז), הרחם יהיה הריון לעולם אשה שהריונה שוה בגופה עולמים והיום הזה היה הריונו של עולם, היום הרת הארץ וכל תולדותיה, שהרי בתשרי נברא העולם, כדגרסינן בראש השנה כמאן מצלין זה היום תחלת מעשיך כמאן כר' אליעזר [דאמר בתשרי נברא העולם], עד שתחננו ותוציא לאור משפטינו קדוש, לא כל הימנו לומר משפטינו היום, הן היום לא יצא לאור, שכך הדבר תלוי בתשובה עד העשור, ואם תאמר והלא צדיקים נחתמים לאלתר לחיים, וכי תעלה על דעתך שנחזיק עצמינו צדיקים בתפילה.

פירושי סידור התפילה לרוקח: [קלה] היום הרת עולם כלומר היום היה הריון של עולם, ופסוק בירמיה ורחמה הרת עולם, שהרי אדם שהוא עיקר כל הבריאות נברא בר"ה ועמד בדין על שאכל פרי. שכן אמ' מדת הדין, מתהלך בגן והלך אותו שבגן, השיב הקדוש ברוך הוא לרוח היום, הריוחו לו את היום, אמ' הב"ה כשם שבאת לפני בדין ויצאת בדימוס ע"י ברחמים, כך כשיכנסו בניך לפני בדין ויצאו ברחמים מלפני, על זה נאמר לעולם ה' דברך נצב בשמים.

זהו היום יעמיד במשפט כל יצורי עולם כל העולם נסקרין בסקירה אחת. כי היום יבואו במשפט כל היצורים. והיום הרת עולם, היום מתעבר כאשה עוברת שהיא הרה עכשיו ויולדת לאחר הזמן, כמו כן נגזר היום על הבריות מה שאירע להם כל השנה. והיום יעמיד במשפט כל יצורי עולם, כל העולם נסקרים בסקירה אחת.

פרי מגדים: אורח חיים (משבצות זהב סימן תקצב) היום "הרת" עולם, א' הריון, ולידה ג"כ נקרא הריון. ויש אומרים בתשרי במחשבה ובניסן נברא, א"כ שפיר "הרת" על המחשבה. ויש אומרים תרגם מדון וריב, "הרת", היום יום הדין, אבודרהם [עמוד רעג] ותניא [סימן עה ד"ה ועל אלון] ואליה רבה [ס"ק] ו'. וכמדומה באהבת יונתן להגאון לרבינו יונתן ז"ל [הפטרות א' דראש השנה ד"ה קשת], כי המזלות ושבעה כוכבי לכת מקבלין השפעה בראש השנה, ועדיין לא יצאו לפועל, נקרא הריון, והחלום פרעה בראש השנה היה, ויוסף פתר אותו, יע"ש.

פרי חדש: אורח חיים (סימן תקפד) האומרים בנוסח "היום הרת עולם" ותוציא לאור משפטינו "היום", לא יפה הם עושים, שאין בדין להחזיק עצמינו בצדיקים גמורים שנכתבים ונחתמים לאלתר לחיים, כי אם כבינוניים שתלויים ועומדים עד יום הכפורים, ולכן נכון לדלג מלת "היום". וכן נראה, דהא אמרינן בפרק הרואה [ברכות סא, ב], אמר רבה כגון אנו בינוניים וכו', וקל וחומר אנו יתמי דיתמי אלא דהא קאמר ליה אביי לא שביק מר חיי לכל בריה וכולי האי ואולי כדי שנכנס בכלל הבינוניים.

דף על הדף: לכאורה איך אפשר לחלוק בדבר שהוא מציאות ובפרט להביא ראיה מן התורה כל אחד לדבריו. וכותב האורח לחיים (בפרשת בא) שאפשר לומר דלא פליגי, ר' אליעזר סובר בתשרי נברא העולם שאז זמן דין וצמצום, ובריאת העולם היתה על ידי שצמצם הקדוש ברוך הוא כביכול את זיו אורו יתברך ובמקום זה נתהוו כלים, ור' יהושע מוסיף לדבריו, כי כלים בלי תוכן אין זה כלום, ולכן בחדש ניסן שהוא חודש החסד הרחמים והאהבה, התפשטו מדות האלה לתוך הכלים ונתהווה העולם.

השם משמאל: (בפרשת ויקהל) כתב דהנה כמו שיש עולם וסדר הטבע, כמו כן יש עולם וסדר נסיי והעולם הטבע נברא בתשרי. ואילו עולם הנסיי נברא בניסן, חודש הניסים. ולכן ישראל שכל מציאתם היא על פי ניסים, מונין החדשים מניסן. ואומות העולם שמציאתם הוא על פי טבע, מונין מתשרי.

ר' צדוק הכהן מלובלין: – (צדקת הצדיק אות קסט) וזה ענין ימי אלול שהוא שלשים יום לפני ראש השנה שואלין ודורשין בענינו. דשלשים יום מקודם הוא זמן ההכנה. וידוע דראש השנה נקרא היום הרת וכו' שהוא המחשבה שעלה לברוא במדת הדין דהיינו סוף מעשה שהוא עת קץ ועולם הבא שאז יהיה יצחק ראש ההנהגה כנדע שיהיה כל מיני טובה בדין זה היה במחשבה תחילה. ולהמתיק גם הדינים דמחשבה בשורשם שהוא עומק ראשית דמחשבה [שזהו הנקרא מזלא כמו שנתבאר במקום אחר] מקדימים באלול להתפלל. ולהמתיק שם בעומק ראשית אין שייכות אף לרושם רע כלל כידוע.

ולכן אמרו בספר יצירה דחודש אלול ביו"ד כידוע דברי חז"ל במנחות (כ"ט ב) על פסוק (ישעיה כ"ו ד') כי ביה וגו' עולם הזה בה"א ולכך חודש ניסן שהוא כפי סוף הבריאה ומעשה עולם הזה בה"א, ועולם הבא ביו"ד והיה ראוי להיות כן תשרי. אבל ידוע דהזמנים ישראל הוא דמקדשי להו והם קידשו לאלול בקדושה זו כי רצו להמתיק בשורשן ולכך אלול ביו"ד והוא על שם המחשבה כנדוע. ושלשים יום קודם היינו המחשבה לחשוב זו המחשבה שהמחשבה דבוקה בשורשה.

מפרי הארץ

הלכה

אורז זויים

א' האם צריך להתענות בערב ר"ה?

תשובה: המנהג להתענות עד חצות ואם מתענה עד מנחה גדולה יכול לומר ענינו ובסעודת מצוה נהגו להקל. (עיין תקפא)

ב' האם צריך לקבל תענית זו?

תשובה: המשנ"ב כתב שלא צריך ובזמנינו שלא כולם מתענים יש להחמיר לקבל. (עיין סימן תקפא)

חושן משפט

א' האם אפשר לעשות פרוזבול בלילה?

תשובה: אפשר (האו"ש החמיר בזה) (עיין סימן סז).

ב' האם דינים קרובים כשרים לפרוזבול?

תשובה: קרובים ביניהם פסולים קרובים למלוה או ללוה כשרים ויש שהחמירו בזה לדעת השו"ע. ואם כתב בלשון עדים צריכים שלא יהיו קרובים. (עיין סימן סז' ובמהריק"ש)

אבן העזר

א' האם ר"ה נקרא פנים חדשות?

תשובה: כן. (עין סימן סב')

ב' האם אישה צריכה לכתב פרוזבול?

תשובה: אף שבשו"ע מבואר שמעשי ידיה לבעלה יש לדון שבמצבים מסוימים הוא העדפה שע"י הדחק שאינו שייך לבעלה וכן קרנות שרשומות רק על שמה יתכן שהיא מוגדרת בעלים עליהם ולכן לכתחילה תשלח את בעלה או תכתוב הרשאה עין שו"ע פ"ת סימן פ')

יורה דעה

א' האם מזוזה בכתב ספרדי כשרה לאשכנזי?

תשובה: בדירה שלו צריך כתב ב"י ובדירה שכורה שהיא דרבנן אפשר להקל. (עיין סימן רפז' ובמשנ"ב בצורת האותיות בכמה אותיות שיש פקפוק על הכתב).

ב' האם מזוזה בכתב אשכנזי כשרה לספרדי?

תשובה: כשרה. עיין סימן לו' בב"י)

פרשת נצבים

"העלתי בקם היום את השמים ואת הארץ הסמים והמלוא נתתי לפניך הברכה והקללה ובספרת בסיים למען תתנה אתה וזרעך"

"ובזורת בזויים"

אלשיך: ומה שאמרתי שתבחר בחיים, לא שתעבוד לאהבת החיים רק לאהבה את ה' אלהיך מהדרגה אל הדרגה, עד גדר שמע בקולו היא השגת רוח הקדש, כמאמר רבי פנחס בן יאיר (עבודה זרה כ א) זהירות מביאה לידי זריזות כו' עד אומרו מביאה לידי רוח הקדש, ועל ידי כן ולדבקה בו כי הוא חייו. **זה בשלש זמנים,** אחד כי הוא חייו בעולם הזה, ואורך ימיו בעולם הבא עולם שכלו ארוך, לשבת על האדמה אחר התחיה פה. **וזהו אשר נשבע ה' לאבותיך כו' לתת להם שהוא כמאמרם ז"ל (סנהדרין צ ב) שהוא אחר התחיה כי בעולם הזה לא ניתנה הארץ להם רק לזרעם,** וזה אמרו רבותינו ז"ל באומרו לך ולזרעך אתן. וזה יכין פה שיזכו בניהם עמם בארץ. **ושיעור הכתוב,** מה שאמרתי ובחרת בחיים לא שתעבוד בשביל החיים כי אם לאהבה כו', אך החיים על ידי דבקה בו בעבדך אותו מאליו ימשכו לך כדבר טבעי. **כי הוא יתברך אשר דבקת בו הוא חייו עורך בעולם הזה,** כי הצדיק להיותו דבק בו יתברך יקרא חי בעולם הזה **הפך הרשע,** וכמאמרם ז"ל (ברכות יח א) על פסוק ובניהו בן יהוידע בן איש חי. ואורך ימיו בעולם הבא אחר המות, וגם לשבת על האדמה אחר התחיה בגוף ונפש עם אבותיך כמדובר.

mprihaaretz@gmail.com

ניתן להורדה באתר דרשו

”מפרי הארץ”

סיבונים – תקפ”ב תקפ”ה תקפ”ו תקפ”ז תקפ”ח

בעניני: ראש השנה.

א: טעה בעשי”ת ואמר האל הקדוש האם חוזר ומ”ה בליל ר”ה והאם מועיל לתקן תכ”ד ומ”ה כשמסופק?

תשובה: חוזר וכן בליל ר”ה ומועיל לתקן תכ”ד ובספק חוזר.

ב: מ”ה כשמסתפק אבל אמר ובכן תן פחדך ומ”ה בהמלך המשפט זכרנו ומי כמוך?

תשובה: אפשר שאין צריך לחזור ובהמלך המשפט לשו”ע חוזר לרמ”א לא חוזר ובזכרנו ומי כמוך לאחר שהזכיר ה’ לא חוזר.

ג: האם התוקע והשומעים צריכים לעמוד לכתחילה בדיעבד ביחיד ובציבור?

תשובה: התוקע צריך לעמוד והשומעים בתקיעות קודם מוסף יכולים לשבת אך נהגו לעמוד בציבור, יחיד ששומע תקיעות אם אינו עתיד לשמוע על סדר הברכות צריך לעמוד והעמידה לא מעכבת בכל גוונא.

ד: האם ראוי שהש”ץ יהיה התוקע ומ”ה בליכא אחר ומ”ה כשיש לו סידור?

תשובה: בתקיעות שעל סדר התפילה יתקע אחר ואם מובטח שלא יתבלבל או שיש לו סידור יכול לתקוע ואם לא מובטח ואין אחר י”א שיתקע אחר התפילה וי”א שיכול לתקוע.

ה: ניסה לתקוע ולא הצליח האם יאמר ויהי נועם לתוך השופר והאם יכול ליקח שופר אחר והאם יברך?

תשובה: בין ברכות לתקיעה מחלוקת לכן לכתחילה אין כדי לומר ואם לוקח מהשופרות שלפניו אין צריך לחזור ולברך.

ו: שופר של איזה מין עדיף לכתחילה והאם כשר שופר של תיש יעל פרה צבי נבלה בהמה טמאה ומ”ה בכ”ז בשעת הדחק?

תשובה: לכתחילה של איל, ותיש ויעל כשר וגם נבילה שלהם כשר, פרה וצבי פסול גם בדיעבד בהמה טמאה פסול ובדיעבד יתקע בלי ברכה.

ז: התוקע בתוך הבור ובחניון תת קרקעי האם השומעים יצאו ומ”ה העומדים מחוץ לביהכ”נ (בביהכ”נ רגיל) ובריוק מקום והתוקע בין ההרים שיש הד?

תשובה: העומדים בתוך הבור יצאו והעומדים בחוץ אם שמעו קול הברה ביחד עם קול השופר לא יצאו וכן בחניון יש להיזהר לעמוד בתוכו ובביהכ”נ רגיל י”א שאם עומד מרחוק צריך להבחין עם מעורב בו קול הברה ויש שמחמיר שיעמוד תמיד בתוך הביהכ”נ ויש לחוש לכתחילה בין ההרים שיש הד כשר כי הוא סתם קול כפול.

ח: כמה כוחות שיעור התקיעה בתשר”ת תש”ת תר”ת?

תשובה: בתשר”ת י”ח כוחות וקצת יותר בתש”ת יותר מתשעה ובתר”ת תשעה.

ט: כמה כוחות אורך השברים למעשה?

תשובה: כל שבר ג’ כוחות ובדיעבד בב’ כוחות יצא וכן לא יאריך בתש”ת בשבר אחד יותר מו’ כוחות ובתשר”ת לא יאריך יותר מט’ כוחות לשבר אחד.

י: האם וכמה יש להפסיק בין השברים לתרועה בתשר”ת ומה יותר טוב למעשה?

תשובה: י”א שאין צריך לעשותם בנשימה אחת רק שלא ישהה יותר מכדי נשימה וי”א שצריך לעשותם בנשימה אחת ויר”ש יצא ידי כולם שבתקיעות דמיושב יעשה בנשימה אחת ובמעומד בשני נשימות.

רח' הר' קוק 1 ב"ב 0533107467

mprihaaretz@gmail.com

"מפרי הארץ"

"מבית הועד" מהרב יהושע סולובוויץ שליט"א

בדין לולב היבש ובגדרי הדר

מתני דף כ"ט ע"ב לולב הגזול והיבש פסול, ובגמ' לקמן דף ל"א ע"א תנא יבש פסול רבי יהודא מכשיר אמר רבא מחלוקת בלולב דרבנן סברי מקשינן לולב לאתרוג, מה אתרוג בעי הדר אף לולב בעי הדר, ור' יהודא סבר לא מקשינן לולב לאתרוג, אבל באתרוג דברי הכל הדר בעינן. וברש"י שם ד"ה לא מקשינן, לא הוקשו ללמוד זה מזה, ולא ניתן לדרוש מעצמו מכל י"ג מדות שהתורה נדרשת בהן אלא ק"ו עכ"ל.

ומעתה דעת רבנן דמקשינן זה לזה צריכה ביאור, ובכפופת תמרים מביא בזה ב' פירושים, או דרבנן קבלו מרביתו להקישם, או דרבנן ס"ל דאדם דן היקש מעצמו. ובתו"ס לקמן דף ל"א ע"א ד"ה ור"י חולק על רש"י וס"ל דלכו"ע אדם דן היקש מעצמו, והכא בסברה פליגי דיש דברים שאין להקישם לאותו דבר, ושמא קסבר לא שייך לשון הדר אלא בפירות עכ"ל, וצ"ע מה ענין הדר לפירות, הלא הדר הוא ענין תואר ויופי, וא"כ מה ענינו אצל פירות הדר וצ"ע.

והנה ברש"י במתני ד"ה יבש דבעינן מצווה מהודרת דכתיב ואנוהו, ומבואר דהוא מדין זה קלי ואנוהו הכללי דקבלו חז"ל התנאה לפניו במצוות, אמנם כאן נתחדש תוספת דין פסול, ובתו"ס ד"ה לולב תמהו עליו דהא אין ואנוהו אלא לכתחילה אבל לא מיפסל בהכי, כדמוכח בפ"ק דף י"א ע"ב דאמרי רבנן לולב מצווה לאוגדו משום שנאמר זה קלי ואנוהו לאאגדו כשר, עוד הקשו תוס' מהגמ' לקמן דף ל"א ע"א דמבואר להדיא דהפסול לרבנן הוא מדין הדר הנאמר באתרוג ומקיש לולב לאתרוג, וא"כ למה נאיד רש"י מלפרשה כן, ומדוע הוצרך לפרשה מדין ואנוהו הכללי וצ"ע.

ולענין דנראה ליישב שיטת רש"י בסוגיין בהקדם ביאור דברי תו"ס דף ל' אדס"ל דאדם דן היקש מעצמו, ונחלקו רבנן ורבי יהודא בסברה האם להקיש לולב לאתרוג או לא, דר"י סבר דאין הדר כי אם בפירות, ורבנן סברי דיש הדר גם באילני סרק, ומתבקש לבאר פלוגתתם, ובעיקר להבין מה ענין הדר שהוא ענין יופי אצל פירות, והנראה בזה עפ"י מש"כ הריטב"א בסוגיין וז"ל ולפי שאמר באתרוג פרי עץ הדר כי ריגו לשון חמדה והדר הוא, כדכתיב ונחמד העץ להשכיל ומתרגמין ומרגג אילנא, והוציאו הכתוב בלשון הדר) פי' ולא בלשון חמדה (ללמד" בשם העצם" על האתרוג כמו שאמרנו, וללמד" בשם התואר "שיהא מין זה נאה והדר למראה, ודרשו חז"ל דמקשינן שאר מינין לאתרוג שיהיו הדר עכ"ל.

למדנו מדבריו שיש שני עניינים בהדר שם העצם ושם התואר, פירוש" שם העצם "הוא תוכנו הפנימי שהוא מין וסוג הדר וכמו ששגור בפי הבריות פירות הדר, ופירוש" שם התואר "הוא צורתו החיצוני כפי הנראה ומתגלה לעין האדם, והנה באתרוג שייך ב' עניינים אלו גם מצד תוכנו הפנימי שהוא מין וסוג פירות הדר, גם מצד צורתו החיצוני שהוא יפה תואר ויפה מראה, אכן בלולב לא שייך בו רק מצד צורתו החיצוני, אבל אין בו תוכן פנימי, וזהו שכתבו תוס' דר' יהודא ס"ל דאין עניין הדרכי אם בפירות כי ס"ל שהדר הוא רק לעניין תוכנו הפנימי דהיינו פירות הדר.

ודעת רבנן דהדר של אתרוג כולל גם שם העצם גם שם תואר, דהיינו פנימי וחיצוני, ולכן סובר דלולב הגם שאין בו הדר פנימי מ"מ הוקש להדר החיצוני שישב אתרוג, אכן מהראוי לדעת מניין לרבנן רהך דינא ואיה מקורם דהדר דאתרוג כולל גם תואר חיצוני, ונראה מאחר שמצאנו בתורה ענין זה קלי ואנוהו שהוא ענין יופי חיצוני, חזינן שהקפידא תורה על תוארו החיצוני, מעתה מכוח זה למדו רבנן שהדר הנאמר באתרוג מתפרש גם לענין תואר חיצוני, נמצא שאנוהו הכללי הוא גילוי האיך לפרש הדר דאתרוג גם לענין תוארו החיצוני, ומתוך כך להקיש לולב אליו.

מתפרש בדברי רש"י דיבש פסול מצדדין ואנוהו, כוונתו דהאנוהו מגלה דהדר דאתרוג קאי גם על שם התואר, ומתוך כך נלמד לפסול גם לולב היבש שאין בו כי אם תואר חיצוני של הדר), וזה קצת על דרך הכפופת תמרים ד"ה ואנוהו מגלה על ההדר (וארווחנא לבאר בזה שיטת הריטב"א התמוהה בדף ל"א ע"ב דאיתא התם וא"ר יהודא מעשה בבני כרכין שהיו מורישין לולביהן לבני בנייהם, אמרו להם משם ראה, אין שעת הדחק ראה, וכן הופסק להלכה, אכן יש מהראשונים דסברי דאין מברכים משום דאינה כי אם שלא תשכח תורת נטילה, אבל יש מהראשונים דסברי דמברכים עי' רמב"ן ורא"ש סי' י"ד, עוד נחלקו האם הך דינא הוא בכל ארבעת המינים או לא, דעת הרמב"ם פ"ח ה"א דהך דינא הוא רק בלולב היבש וכדאמרו בגמ' שהיו מורישין לולביהם, ויש שלא חלקו בדבר, והנה שיטת הריטב"א וכו"כ הגהות מיימוני שם דרק בלולב הדס וערבה נאמר הך דינא להכשיר ולברך בשעת הדחק ולאב אתרוג, והדבר תמוה מה מקום יש לחלק בין אתרוג לשאר מינים.

והנראה בזה בהקדם להבין איך אפשר לברך בשעת הדחק כשהוא יבש ואינו הדר, ובאור שמח שם ובשפת אמת נתכונו לדבר אחד, וביארו דענין יופי אינו דבר העומד בפני עצמו, אלא הוא עומד ביחס לאחרים, והוא משתנה כפי שמכתיבה מציאות, ובשעת הדחק שאין באפשרות להשיג אחר, אזי היבש נעשה הדר, וז"ל האו"ש ובאמת ענין הידור ויופי הוא מן המוסכמות ולכן באתרוג הכושי אמר הן לא להו, וודאי דכשר אם אין באפשר להשיג אחר ההדר עכ"ל.

ומעתה נראה דכאן בנקודה זו חלוקה אתרוג משאר מינים, והוא עפ"י שנתבאר בדברי הריטב"א בסוגיין דבהדר של אתרוג יש שני דינים, האחת "שם עצם" דהיינו תוכנו הפנימי, שנית שם תואר דהיינו צורתו החיצוני, ומעתה כל מה שנתבאר לעיל דהידור ויופי הוא יחסי לאחרים ותלוי במוסכמות בני אדם הוא רק כשבאנו לדון מצד יופי חיצוני הנראה לעינינו, בזה תלוי לפי הילוך רוח הזמן והמקום, ובשעת הדחק שאין יפה הימנה הרי היא היפה והמהודרת, אבל כשבא נדון מצד תוכנו הפנימי שזה דבר אמיתי, ואינו תלוי במוסכמות בני אדם, בזה לא יעזור שעת הדחק להחשיבו כיפה ומהודר, הלכך בלולב הדס וערבה שאין בו כי אם הדר חיצוני, בשעת הדחק משתנה כללי היופי וגם היבש הדר הוא, אבל באתרוג שנצרך להדר גם מצד תוכנו הפנימי שהוא דבר אמיתי ואינו משתנה לרוח הזמן, בזה פסול גם בשעת הדחק.